

Конспект уроку № 159

Олександр Довженко — новатор кіно

Link to audio: ukrainianlessons.com/episode159

Вступ

Привіт-привіт! Це Анна Огойко, і ви слухаєте подкаст для всіх, хто вивчає і любить українську мову. Це четвертий сезон, і це епізоди повільною українською мовою для вашого повного **занурення** в мову.

Останнім часом на подкасті я розповідала вам про відомих українців і українок, їхні історії життя, біографії. Я думаю, це важливо, бо так ви зможете нарешті знати, чому в Україні так багато пам'ятників Тарасу Шевченку, так? Або чому багато вулиць називаються Лесі Українки або чому ціле місто називається Івано-Франківськ.

Сьогодні епізод буде про те, чому **кіностудія** в Києві називається імені Олександра Довженка і також чому багато кінотеатрів в Україні мають назву кінотеатр Довженка.

Олександр Довженко є, напевно, центральним українським кінорежисером, хоча він знімав своє кіно ще в 20-30 роках минулого століття. Крім того, він був письменником, **сценаристом** і навіть **карикатуристом**.

Готові дізнатися більше про нього? Тоді почнімо!

занурення — immersion

кіностудія — film studio

сценарист — scenarist,
scriptwriter

карикатурист — caricaturist,
cartoonist

Олександр Довженко — новатор кіно

Олександр Довженко народився 10 вересня 1894 року в селі Сосниця на Чернігівщині. У його батьків народилось аж чотирнадцятеро дітей, але дванадцятеро з них померли ще дітьми... Залишилось в сім'ї тільки двоє дітей: Сашко (тобто Олександр Довженко) і його старша сестра Поліна.

Пізніше про своє дитинство Довженко напише прекрасну автобіографічну повість, яка називається «**Зачарована Десна**». Десна — це назва річки, біля якої жив Довженко. У цій повісті, як її називають, «кіноповісті» Довженко розкаже різні цікаві історії про своє дитинство.

зачарований — enchanted

Так от змалечку Олександр Довженко дуже добре вчився, він був **відмінником** і вступив до університету і потім почав працювати вчителем. Водночас він брав участь у революційних подіях тих часів, тоді він був на боці УНР — Української Народної Республіки. Тобто він воював проти **більшовиків**, проти Червоної армії, він виступав за незалежність України — він був на боці націоналістів. І тому під час цих подій Довженка заарештували і відправили до **концтабору** на три місяці.

Концтабір (це концентраційний табір) — це така в'язниця чи тюрма з дуже важкими умовами, зазвичай концтабори є в тоталітарних країнах.

Після повернення з концтабору Довженко почав малювати, малювати карикатури — і цим він навіть **заробляв собі на життя**. Ці малюночки — карикатури — мабуть, були його першими спробами розповідати історії через картинки. І зовсім скоро Олександр відкриває для себе кіно, кіномистецтво.

У 1925 році, коли йому було 32 роки, Довженко потрапив на роботу в кіностудію в Одесі. Одеська кіностудія — це перша кіностудія на території України, її відкрили ще в 1907 році.

На зйомках в Одесі Олександр познайомився з актрисою Юлією Солнцевою, вони закохалися і між ними **закрутився роман**. Правда, Довженко тоді був одружений, його жінка Варвара була досить хвора і вона його теж не кохала. Олександр розлучився з Варварою і одружився вдруге — з Юлією.

У той час Довженко на повну **розриває свій талант** як режисер. У 1928 році виходить його фільм «Звенигора», про цю картину почали говорити в багатьох країнах. Це був дуже оригінальний фільм про історію України. І наступного року виходить інша його стрічка «Арсенал». Це **неоднозначний** фільм, у якому Довженко нібито критикує українських націоналістів, тому що саме це хотіла побачити радянська влада. Але ж Довженко і був націоналістом... Але, на жаль, він не міг цього показати в кіно.

І третій фільм Довженка став справжньою сенсацією — це **вершина його творчості**. Це стрічка «Земля» — це чорно-біле, **німе кіно**, прем'єра якого відбулася у 1930 році.

Фільм «Земля» мав бути про людей села, про землю і колективізацію, тому комуністична партія підтримала таку ідею.

Але коли фільм **вийшов на екрани**, він виявився не таким, яким його очікували комуністи. Тому через декілька днів після прем'єри фільм «Земля» **зняли з прокату** і взагалі його заборонили в Радянському Союзі.

Натомість в інших країнах, на заході, ця **стрічка** здобула чимало **нагород** і позитивної критики. Річ у тім, що Довженко був **новатором** кіно, у своїх фільмах він використовував цікаві прийоми і не боявся експериментувати. Наприклад, за сюжетом фільму «Земля» відбувається похорон, і Довженко показує кадри похорону разом з кадрами пологів у жінки, тобто він чергує похорон з народженням дитини.

відмінник, відмінниця —
excellent student (*male, female*)

більшовик — Bolshevik

концтабір — concentration
camp

неоднозначний —
polysemantic, ambiguous

німе кіно — silent movie

зняти — to take away,
to remove

прокат — distribution

стрічка = фільм — film

нагорода — reward

новатор — innovator

Але, на жаль, вдома, в Радянському Союзі, критики не розуміли новаторства Довженка і його стрічки **нещадно** критикували.

Досі фільм «Земля» залишається найвідомішим фільмом Довженка. Після його смерті європейські кінокритики називали цей фільм одним з **шедеврів** усіх часів і народів.

З часів виходу «Землі» радянська влада дедалі більше **цькувала** Довженка, тобто його **злякували, переслідували**, йому **погрожували**. Довженка звинувачували за так званий **буржуазний націоналізм** — це досить особливий політичний термін за радянських часів.

Річ у тім, що в радянські часи бути націоналістом — це було дуже-дуже погано. Тому що в комуністичному суспільстві всі мали бути однаковими, рівними, без яскраво вираженої національності чи релігії. У Радянському Союзі говорили про «український буржуазний націоналізм» як про якийсь фашизм чи навіть нацизм.

Так от Довженка, як і багатьох інших українських письменників, науковців та інших діячів, критикували за буржуазний націоналізм.

І врешті-решт йому довелося покинути Україну, бо жити вдома було занадто небезпечно. На превеликий жаль, Олександр змушений був до кінця свого життя жити в Москві і писати свої твори так, як того хотіла радянська влада, тобто з великою **цензурою**. У Москві Довженко і помер — це сталося 25 листопада 1956 року.

На жаль, велику частину свого життя Довженку, як і багатьом іншим українцям, митцям тих часів, доводилося **стримувати себе**, тобто творити не так, як йому хотілося, а так, як треба було радянській владі. Він стримував себе.

Але є одна книга, у якій Довженко продовжував писати правду, у цій книзі він не стримував себе — це його «Щоденник». У цьому секретному щоденнику Довженко писав усе, що насправді думав про Радянський Союз, писав про знищення українського народу, про знущання над ним, про ситуацію в суспільстві.

Зараз цю книгу можна вільно купити і прочитати, а фільми Довженка можна подивитися в інтернеті, а ще зараз можна вільно творити, так. Я думаю, варто цінувати ту свободу, яку ми маємо.

До речі, рекомендую вам переглянути коротенький мультимедіум про життя Довженка — це відео проєкту «Книга-мандрівка». Це просто фантастичне відео, одне з моїх улюблених. У відео ви почуєте голос Артема Сеїтаблаєва — українського кримськотатарського актора та режисера. Посилання на мультимедіум буде на сторінці цього епізоду: ukrainianlessons.com/episode159.

нещадно — mercilessly

шедевр — masterpiece

цькувати — to chase, to persecute

злякувати — to frighten, to scare, to terrify

переслідувати — 1) to pursue, to chase; 2) to persecute

погрожувати — to threaten

цензура — censorship

Корисні фрази та ідіоми

А зараз, як завжди, розглянемо цікаві вирази, ідіоми, які я використовувала у розповіді.

Перший вираз — заробляти собі на життя.

У молодому віці Олександр Довженко малював карикатури і цим заробляв собі на життя.

Заробляти собі на життя — це заробляти кошти, які потрібні вам для базових потреб, наприклад, для харчування.

Олександр Довженко заробляв собі на життя карикатурами, тобто це не було просто хобі, він також мав від цього дохід.

Заробляти собі на життя.

Наступна ідіома — **закрутився роман**.

В Одесі Довженко познайомився з актрисою Юлією, вони закохалися і між ними закрутився роман.

Закрутити роман або закрутився роман.

Слово «роман» в українській мові має кілька значень: це жанр, так, літературного твору, також це, як ви знаєте, ім'я хлопця, популярне в Україні — Роман, і також роман — це любовні стосунки. Роман.

Роман може бути або закрутитися між двома людьми, які зустрілися, закохалися і почали зустрічатися.

Ми кажемо «між ними закрутився роман» — це коли романтичні стосунки саме розпочалися.

Пам'ятаєте історію про Лесю Українку з попереднього епізоду? Вона познайомилась в Ялті з Сергієм, і між ними закрутився роман.

Крутити роман з кимось.

Закрутився роман між кимось.

Далі — розкрити свій талант.

Саме тоді, коли Довженко закрутив роман з Юлією, він також на повну розкриває свій талант як режисер.

Розкривати або **розкрити талант** — це проявити талант, використати свій талант для чогось.

Довженко розкриває свій талант як режисер або він розкриває свій талант режисера.

А Іван Франко, наприклад, розкрив свій талант письменника або він розкрив письменницький талант, можна ще так сказати.

Розкрити талант, розкривати талант.

Наступна ідіома — цікаве слово «вершина»: вершина творчості, вершина прогресу і так далі.

Для Довженка вершиною його творчості став його фільм «Земля».

Вершина творчості, тобто його найкращий твір — це може бути також взагалі щось найкраще, що зробила людина за своє життя. Це найвища точка розвитку чогось.

Наприклад, **людство** досягло вершини прогресу.

Вершина чогось...

Далі така кіношна ідіома — вийти на екрани.

Коли фільм «Земля» вийшов на екрани, він **виявився** не таким, як його очікували комуністи.

Вийти на екрани — це коли починають показувати новий фільм або нове кіно, нову стрічку. Це все синоніми: фільм, кіно, стрічка, кінокартина... Багато слів, правда?

Так от вийти на екрани — це коли фільм починають показувати в кінотеатрах чи, можливо, на Нетфліксі.

Наприклад, фільм «**Матриця**» вийшов на екрани в 1999 році.

Також ми можемо просто сказати «вийшов»:

Фільм «Матриця» вийшов в 1999 році.

Так само можна сказати, наприклад, про книжку:

Нещодавно вийшла нова книга Софії Андрухович. Вийшла — тобто була опублікована.

Вийти на екрани або просто вийти.

І остання ідіома — стримувати себе.

Велику частину свого життя Довженкові доводилось стримувати себе, тобто творити не так, як йому хотілося, а так, як треба було радянській владі.

Стримувати себе або **стримуватися** — це хотіти щось робити, але не робити цього, бо це тільки може призвести до **поганих наслідків**.

Наприклад, вчора ввечері, о десятій годині я дуже хотіла з'їсти морозиво,

людство — humanity, mankind

виявитися — to turn out (to be), to be found (to be)

«Матриця» — "Matrix"

погані наслідки — bad consequences

але я стрималась, я стримала себе.

Або такий приклад: якщо хочеться плакати, не потрібно стримувати себе.

Взагалі, стримувати себе — це погано для психіки. На жаль, Олександр Довженку довелося стримувати себе у своїй творчості, він стримував себе, щоб не **попасти до в'язниці** і не померти.

Стримувати себе, стримуватися.

попа́сти (потра́пити) до в'язни́ці — to go to jail

Цікавинка з граматики

Про сім'ю Довженка ми знаємо такий сумний факт:

У його батьків народились **аж** чотирнадцятеро дітей, але дванадцятеро з них померли дітьми... Залишилось тільки двоє: Сашко і його старша сестра.

аж — even, as many as

У цьому реченні ви почули трошки такі дивні числівники: чотирнадцятеро, дванадцятеро, двоє... Що це за числівники?

Це особлива група — збірні числівники: двоє, троє, десятеро, п'ятеро.

збірний числі́вник — collective pronoun

Ці числівники можна утворити не від всіх чисел, а тільки від 2 до 20 і числівника 30. Тобто, наприклад:

- від два — двоє або двійко
- від три — троє

Отже, двоє, троє... А далі додаємо просто «-еро»:

- чотири — четверо
- п'ять — п'ятеро
- чотирнадцять — чотирнадцятеро
- тридцять — тридцятеро

Крім того, до збірних належать числівники **обидва, обидві** та **обоє**.

обі́два, обі́дві, обо́є — both

Наприклад, якщо говорити про мого брата і мене, то ми обоє маємо світле волосся. Тобто він чоловік, а я жінка, тому ми вживаємо «обоє» — ми обоє.

Отже, коли можна вживати такі збірні числівники? Переважно, коли ми говоримо про людей та інших істот, наприклад:

- двоє студентів
- троє котиків

Тринадцятеро братів і сестричок було в Довженка.

Збірні числівники, як ви чуєте, вживаємо з родовим відмінком множини: студентів, котиків, братів, сестричок.

І крім істот, збірні числівники іноді вживають з предметами, а особливо, якщо це парні предмети, які бувають тільки в множині, наприклад, штани:

- двоє штанів або можна сказати дві пари штанів
- двоє ножиць або дві пари ножиць

І останнє, що треба пам'ятати, це те, що збірні числівники мають таку особливу форму тільки в називному відмінку, в інших відмінках вони просто перетворюються на звичайні числівники, наприклад:

У Довженка було тринадцятеро братів і сестричок. З тринадцяти братів і сестер залишилась у нього тільки одна сестричка. Тобто форма «тринадцяти» — це вже звичайна форма.

Як завжди, вся інформація у формі таблички та вправи для практики будуть в конспекті уроку.

Збірні числівники

Кількісний числівник	Збірний числівник	Збірні числівники поєднуються
2	двоє (парал. форма — двійко*) обоє, обидва, обидві** = both	1) з іменниками, що є назвами істот чоловічої статі: троє учнів, дванадцятьох коней;
3	троє (трійко)	2) з іменниками середнього роду, що позначають малих істот: п'ятеро кошенят, восьмеро малят;
4	чотверо (четвірко)	3) з іменниками, що позначають парні предмети: двоє дверей (дві пари дверей), троє штанів (три пари штанів);
5	п'ятеро (п'ятірко)	4) з займенниками: нас було п'ятеро , всіх було десятеро .
6	шестеро	Після збірних числівників (крім обидва, обидві) іменник стоїть у родовому відмінку множини .
7	семеро	Обидва, обидві + називний відмінок множини : обидва хлопці, обидві дівчини.
8	восьмеро	
9	дев'ятеро	
10	десятеро	
11	одинадцятьох	* Форми двійко, трійко, четвірко, п'ятірко мають відтінок зменшеності.
12	дванадцятьох	
13	тринадцятьох	** обоє (особи різної статі, недорослі істоти, може вживатись замість обидва, обидві)
14	чотирнадцятьох	обидва (особи чол. статі, назви предметів чол. роду)
15	п'ятнадцятьох	обидві (особи жін. статі, назви предметів жін. роду)
16	шістнадцятьох	
17	сімнадцятьох	
18	вісімнадцятьох	
19	дев'ятнадцятьох	
20	двадцятьох	
30	тридцятьох	

Завершення

А на цьому в мене все! Це був передостанній епізод четвертого сезону, а отже, наступний епізод буде останній... Вам сподобався четвертий сезон? Чи корисний він був для вас? Не стримуйте себе, напишіть мені, мені дуже важливо знати вашу думку.

І як завжди, завантажуйте конспект уроку, щоб прочитати повний текст епізоду, зробити вправи і добре розібратися з граматикою та ідіомами. Конспекти уроків та картки доступні для тих, хто оформив преміум-підписку. Більше про преміум дізнайтеся за посиланням ukrainianlessons.com/episode159.

До речі, там також буде мультимедіа про Довженка, який я згадувала. Він з субтитрами, ви знайдете його за посиланням: ukrainianlessons.com/episode159.

Всього вам най-найкращого! На все добре! Па-па!

 Вправи

1

Заповніть пропуски в реченнях словами / фразами:

вершина творчості	вийшов на екрани	стримувала себе
закрутився роман	заробляв на життя	розкрила в мені талант

1. Іван Франко був одним із перших професійних українських письменників, тобто він _____ літературною працею.
2. Мамі було двадцять п'ять, а татові тридцять, коли в них _____.
3. Це моя вчителька з української мови та літератури. Саме вона _____ до написання поезії.
4. «Лісова пісня» — _____
Лесі Українки. Цей твір просто шедевр, це моя улюблена драма в творчості письменниці.
5. Радянська влада заборонила показувати фільм. Він _____
_____ лише через 12 років.
6. Дівчині хотілося заплакати, але вона _____
_____, щоб ніхто не бачив її сліз.

2

Заповніть пропуски збірними числівниками:

1. Олександр Довженко та Юлія Солнцева (2 = both) _____
_____ були кінорежисерами.
2. Я подивився два фільми Довженка: «Земля» і «Звенигора».
(2 = both) _____ фільми є зразками німого кіно.
3. (2 = both) _____
стрічки здобули чимало нагород і позитивної критики.
4. Для чого ти купуєш (2) _____ однакових штанів?
5. В будинку (4) _____ дверей.
6. «(3) _____ поросят» і «(7) _____
козенят» — це улюблені казки наших дітей.
7. Якби нас було не двоє, а (20) _____, ми б виграли!
8. У нашому класі (15) _____
учнів: семеро хлопців і восьмеро дівчат.

3

Перекладіть українською мовою:

1. Oleksandr was the seventh of fourteen children in the family, but only he and his sister survived to adulthood.

2. Dovzhenko's film "Earth" has been praised as one of the greatest silent movies ever made.

3. In 1926, Dovzhenko began working as a film director at the Odesa Film Studio.

4. The autobiographical novel Zacharovana Desna (The Enchanted Desna, 1955) is a literary masterpiece.

5. After Dovzhenko's death, his wife, who was also a film director, completed Dovzhenko's projects using his scripts.

6. The Film Studio in Kyiv is named after Oleksandr Dovzhenko.

Key Phrases 4-159

заробляти собі на життя	to earn one's living
закрутівся роман, закрутіти роман	to dive into a romantic relationship
розкривати талánt	to unlock a talent
вершіна творчості	lit. "a top of the oeuvre", the culmination (masterpiece) of one's creation
війти на екрани	to be screened, to come out (about a film)
стрімувати себе	to restrain oneself

Відповіді на вправи

1

1. заробляв на життя
2. закрутився роман
3. розкрила в мені талант
4. вершина творчості
5. вийшов на екрани
6. стримувала себе

2

1. обое
2. Обидва
3. Обидві
4. двоє (дві пари)
5. четверо (чотири пари)
6. Троє, семеро
7. двадцятєро
8. п'ятнадцятєро

3

1. Олександр був сьомою з чотирнадцяти дітей в родині, але тільки він і його сестра дожили (вижили) до дорослого віку.
2. Фільм «Земля» Довженка отримав високу оцінку як один з найкращих німих фільмів усіх часів.
3. У 1926 (тисяча дев'ятсот двадцять шостому) році Довженко почав працювати кінорежисером в Одеській кіностудії.
4. Автобіографічний роман «Зачарована Десна» — це літературний шедевр.
5. Після смерті Довженка його дружина, яка була кінорежисеркою, закінчила проекти, які Довженко не зміг закінчити, і зробила (зняла) кілька фільмів за його сценаріями.
6. Кіностудія в Києві названа на честь Олександра Довженка.

